

Yrymlar

Yrymlar halk döredijiliginiň gadymy žanrlarynyň biri. Yrym – gadymdan gelýän döp-dessur, bir zat niýet edilip tutulan döp. Yrymlar has irki döwürde ýüze çykypdyr we adamzat ýaşaýsy dörali bari dowam edip gelýär. Olar ilkibaşda haýsydyr bir ynanjyň esasynda döreýär we gitdigiçe kämilleşip, halkyň ýaşayyş durmuşyna ornaşýar. Halk yryma öwrülen ynanja göre hereket edýär.

Beýleki halklarda bolşy ýaly, türkmenler hem yryma ynanýar. Milli döp -dessurlarymyzd a, ahlak ýörelgelerimizde yrymyň güýçli täsiri duýulýar. Halk yrym barada “Yrymly yrylmaz” , “Yrymsyzyň yryz (ynsaby) ýok”, “Yrymlam bolma, yrymsyzam galma” diýen ýaly paýhasly sözleri döredýär.

Yrym- ynançlar ýüze çykyp başlan döwürlerinden, adamlar her bir zatda yrym edip, işiniň şowly bolmagyny arzuwlap başlayar. Eger yryma ynanmasa, işiniň şowly bolmajakdygy barada pikir döreýär.

Irki döwürlerden adamlaryň aň -düşüňjesiniň,tejribesiniň artyp başlamagy bilen olaryň dini ynançlary-da ýüze çykýar . Halk Aýa, Güne, oda keramat hökmünde garaýar.Şunuň bilen birlikde, tebigat hadysalar yndan gorkulmagy (Aýyň, Günüň tutulmagy, ýangynyň döremegi) her hili yrym - ynançlary döredýär.

Otparazlyk dininiň wekilleri oda keramat hökmünde garap, ondan delalat isleýär. Agyr hasaplanylýan aýlarda “Şaman ot” diýlip atlandyrylýan ot ýakylyp, üstünden bökülip, günä dökülýär. Adamlarda, eger günäden saplansa, işiniň şowly boljakdygy barada yrym - ynanç döreýär.

Hudaýa ynanmak, söz bilen Biribara ýalbarmak we beýleki ýagdaýlarda yrym has-da güýçlenýär. Adamyny zäherli mör - möjekler çakanda, dälini açmakda, kesellini bejermekde yrymlar aýdylýar.

Okama-söz üsti bilen ýerine ýetirilýän yrymdyr. Olary ýörite sowatly mollalar ýerine ýetirýär. Bu hili yrymlar adamyň dini ynançlary bilen baglanyşykly dowam etdirilýär.

Türkmen halkynyň arasynda yrymlaryň ýaýramagynda din wekilleriniň hyzmaty uly bolupdyr.

Toýlarda, ýolagçy ýola salnanda aýdylýan yrymlaram köp. Aýdylanda ýa-da okalanda, manysyna görä, her hili hereketler bilen aýdylýan yrymlaram bolýar. Keselli ýa - da däli okalanda porhanlar, owsunçylar her hili hereket edýärler. Nika gyýlanda hem “Ak -gök geýdirme” sanalanda, her setirden soň ýigidiň arkasyna çalarak kakylýar.

Şol döwürdäki düşünelere görä, kesellemeklie adamyň bedenine “al –arwahyň, zyýanly ruhuň” aralaşmagynyň netijesi diýlip düşünilipdir. Şonuň

üçin adama zyýan berýän “ruhdan, al -arwahdan”dürli tärleriň -sözleriň, hereketleriň üsti bilen halas bolmak täsir edip, kesellän adamyň bedeninden olary aýyrmak isleni lýär. Porhan - dürli hereketler, sözler arkaly keselli adama jadygöýlük bilen täsir edip, keseli bejerip bilýän tebip, jadygöý adam.

Porhançylyk täsin galdyryjy hereketleri ñ we sözleriň jemidir.

Şamançylyk hem- de porhançylyk Gündogar halklarda bolşy ýaly, türkmenleriň arasynda -da ýaýraýar. Emma olara känbir pisint edilmeýär. Emma şeýle-de bolsa, tebipler hem-de porhanlar tarapyndan dürli yrymlar ýerine ýetirilipdir.

Tebip keselli adama seredensoň , aşakdaky bendi gaýtalaýar:

Emiň-ýomuň şu bolsun,

Derdiň-gamyň dagasyn,

Derdiň daglara gitsin,

Daşlara gitsin, küf-çüf!

Zäherli mör- möjekler, ýylan çakanda aýdylýan yrymly bentlerem özboluşlylygy bilen tapa wutlanýar. Ýylan çakanda şu aşakdaky bent sanalýar:

Süleýmanyň zynjyry,

Pygamberiň hasasy,

Uzyn guýrugy bent, bent,

Guýrugy uzyn bent, bent!

Kimler tarapyndan aýdylýandygyna we nämä bagyşlanýandygyna seredilip, yrymlary esasan iki topara bölmek bolýar:

Birinji topar: ýörite adamlar, owsunçylar (owsun atmak, täsirine düşmek) tarapyndan aýdylýan yrymlar.

Ikinji topar: toý -tomaşada,ýolagçyny ýola salmakda,bir işe başlananda we beýleki ýagdaýlarda aýtmak üçin döredilen yrymlar.

Birinji topardaky yrymlar tebipler, owsunçylar tarapyndan ýerine ýetirilýär. Yrymlar ýörite dini kitaplardan okalýar ýa -da ýatdan aýdylýar. Bu yrymlaryň dili halk köpçüligine känbir düşnükli däl. Ikinji topardaky yrymlar köplenç halkyň özi tarapyndan aýdylýar. Olar halk köpçüligine düşnükli, isleg - arzuwlaryny bildirýän yrymlardyr. Bu yrymlar diliniň sadalygy,bentleriň gurluşynyň ýönekeýligi bilen birinji topardaky yrymlardan tapawutlanýar:

Ös saçym ös,

Ösmeseň kes,

Atyma duşak,

Bilime guşak.!

Bu yrymy ýaş gyzlar saçlaryny ýuwanlarynd a darap, örüp, onuň ösmegini arzuw edip sanaýarlar. Ýagşy niýet bilen aýdylýan bu yrymyň manysy hem dili örän ýönekeý.

Yrymlar köplenç ilhalar ýaşulular tarapyndan aýdylýar. Ýagşy niýet bilen täze bir işiň başy başlanýar, ak pata berilýär. “Ak zat alnyňa ý agşy” diýlip, ak zat mukaddes saýylýar: durmuşa çykýan gyzyň maňlaýyna ak ýaglyk daňylýar, pygamber ýaşyna baran zenanyň başyna ak ýaglyk atylýar, toýda ak goýun soýulýar, öýe getirilen gelniň iki eli ak una batyrylýar.

Täze jaýyň düýbi tutulanda ýa -da täze jaýa göçüp barlanda, gelnalyjy ugradylanda, birýana gitjek bolnanda sähetli günler bellenip yrym edilýär.

Otparazlyk döwrüniň Güne, Aýa çokunmak ýaly yrym – ynançlarynyň galyndysy häzirem käbir ýerde berjaý edilýär. Bagtly, düşümlü Aý bolsun diýlip, täze dogan Aý maňlaýa sylýar.

Halkyň ýaşaýyş-durmuşynda-da köp sanly yrym bar. Şolaryň esasysy çörek hem saçak bilen baglanyşykly yrymlardyr. Ine, şolaryň käbiri: myhman gelende öňünden duz-çörek alyp çyksaň, mertebäň artar. Saçagy boş goýmaly däl. Boş goýlan saçak gahatlyga garaşar. Saçakda çöregi düňderip goýsaň ýa -da bir eliň bilen döwüp alsaň, rysgalyň dökülýär. Tamdyr öwlüýädir, ony ýykçaň döwletiň gider we ş.m.

Il içinde “Öňünden gara pişik kesip geçse, işiň şowsyz bolarmyş”, “Alaja ýa-da gözmonjuk daksan, göz degmeýärmiş” diýen ýaly yrym bilen baglanyşdyrylýan ýönekeýje düşüňjeler hem dowam edip gelýär. Şunuň bilen birlikde, türkmen halky uzak ýyllaryň dowamynda tebigaty synlap, durmuş tejribesinden geçirip, ýylyň gelşini öňünden kesgitleýän yrym - ynançlary hem döredýär. Howanyň ýagdaýyna görä ekin ekip, hasyl almagy -da başaýar.

Ata-babalarymyz Aýyň, Günüň dogşyndan, suwuň akýşyndan, guşlaryň uçuşyndan, ösümlikleriň ýapragyndan neneňsi hasylyň alynjakdygy, haýwanlaryň (itler,pişikler) here ketinden nähili tebigy hadysanyň boljakdygy öňünden çaklanýan ynanja uýup gelýär.

Eger-de gyşlamaga barýan guşlar ýelpaýlap uçman, has ýokardan uça, onda gyşyň sowuk geljekdigi barada ynanç döreýär. Täze ýylda ýa -da gyşyň ahyrky aýlary, täze Aý demirgazykdan dogup, asman bulutly ýa -da ygally bolsa, baharyň ygally, ýylyň hasylly boljakdygyna ynam bildirilýär. Ynam -ynançdyr. Olaryň aňyrsynda durmuş tejribesiniň hakykaty ýatyr. Halkyň asyrlarboýy döreden milli ynançlary ylmyň maglumatlary bilenem gabatlaşýar.

Türkmen yrymlary halk döredijiliginiň eposlarynda, dessanlarynda, beýleki žanrlarynda-da beýany tapýar.

Ýurt Garaşsyz bolansoň, yrymlary durmuşda ulanmaga doly mümkinçilik döredi. Häzirki wagtda yrymlar halky eserleriň bir žanry hökmünde toplanýlar we öwrenilýär. Edebiýatçy Arazbaý Öräýewiň “Yrymlar” (Aşgabat, 1993ý), alym G.Ýlýasowanyň “Türkmen yrymlary” (Aşgabat, 2005ý.) kitaplary bu meselede ilkinji ylmy çeşmelerdir.

Yrymlar

Tagam, çörek, bereket, rysgal-döwlet bilen bagly yrymlar
Çöregi bir eliň bilen döwseň, döwletiň gaçarmyş.

Öňüňe äberilen nahary wagtynda iýmän saklasaň, nahar
titrärmiş we rysgal göterilermiş.

Çörek bişireniňde, kiçijik kökeler etmelimiş. «Şonda
çagaň bolar, köpelip gidersiň» diýlip, yrym edilýär.

Çörek almak üçin saçaga iki adam birden el uzatsa,
myhman gelermiş.

Nahar edinip otyrkaň, dawajenjel etmeli dälmiş. Dawa-
jenjel kyrk günki rysgalyňa zeper ýetirermiş.

Ak zady (süzme, aýrançal, süýt) ýere dökmek, üstünden basmak günädir.

Hamyr syçrasa, öýe myhman gelermiş.

Döwen çöregiň bölegini goýsaň, rysgalyň kemeler.

Toý däbi bilen baglanyşykly dörän yrymlar

Egerde ýigidiň ýada gyzyň alyn dişleriniň arasy açyk bolsa, ýat, uzak ýerden öýlenýär (durmuşa çykýar).

Uly gyz çöregiň gyňagyny iýmegi gowy görse, ýat ýere durmuşa çykarmyş.

Naharyň kesmegini gowy görseň, toýuňda gar ýagar.

Gyz maşgala ýanyp duran ody yza çekmeli däl, toýunyň yza süýşmegi ahmal.

Köp ýatagan ýigitler ýaramaz gylykly gyzlara öýlenermiş.

Dört örüm saçyň yzky ikisi uzyn bolsa, onda gaýyn öýüň baý bolar, kelte bolsa garyp bolar. Egerde deň bolsa, ikisiniň baýlygy deň bolar.

Käsäniň düýbünde çay galsa, gyz maşgala üstüne çay guýmaly däl, eger guýsa, durmuşa çykmasy yza çekilermiş.

«Perzendiň gaşy çatyk bolsa, öz garyndaşyň bilen guda bolarsyň» diýilýär.

«Egerde oglanyň ýada gyzyň kellesinde ikiüç burma bolsa, onda şonça gezek öýlener ýada durmuşa çykar» diýilýär.

Uly gyz tikin tikende, sapagyny uzyn sapsa, daş ýere, gysga sapsa, ýakyn ýere durmuşa çykarmyş.

Toý saçagynda iki çörek saçagyň üstünde duran wagty aşaky çöregi sogrup alyp döwmeli däl, edepsizlik hasaplanylýar. Üstki çöregi döwmeli.

Toýda duz datmak üçin äberilende çöregi iki gezek jübüt döwmeli.

Gelnalyjy ugradylanda öz obasynyň gyzynyň alnyp gidilmegine garşylyk hökmünde ýetginjek oglanlar gelnalyjyny «yrymyrym» edip kesekleýärler.

Köçeden gelnalyjy geçip barýan bolsa, eliň bilen maňlaýyňa sylmalymyş. Bu: «Bizede Hudaý ýetirsin!» diýmekdir.

«Eşigimizi mydama toýa geýmeli bolaly» diýen ýagşy niýet bilen, täze eşigi ilkinji gezek toýa geýseň, gowy görülýär.

Gelnalyjy gelni alyp gelende gelne, ýigide göz degmezligi üçin ýüzärlik tütedilýär. «Ýüzärlik ähli belabeterden goraýar» diýlen ynanç halk arasynda ýaşap gelýär.

Gelin edinilende, ilkinji gelen güni «Goý, ilkinji perzendi ogul bolsun!» diýlen ýagşy niýet bilen goltugyna ogul bäbek berilýär.

Bir obada iki gelnalyjy gabat gelse, çörek alyşmaly, ýogsam çile düşermiş.

Çaga dünýä inmegi bilen baglanyşykly dörän yrymlar

Çaga entek dünýä inmänkä, onuň ogulmygyzdygyny yrym arkaly bilmäge çalşypdyrlar. Goýnuň kellebaşaýagyny arassalap otyrkalar, äňini ýazdyranlarynda, eger äň arassa

bolup çyksa ogul, äň etli gopsa, gyz bolar diýlip
çaklanylýar.

Toýly aýalyň saçy guraklanyp, tarlary ýognaberse, doglan
çaga öýkelek, gaharjaň bolarmyş.

Hamyla aýal merhumyň jynazasyna barsa, oňa
ýogalanyň kepeniniň sapagyndan ýolup berýärler, eger
şeýle edilmese, bolan çaganyň boýny boş bolarmyş
(kellesini tutup bilmezmiş).

Hamyla gelin agzy bimaza döwründe ýatagan bolsa,
doglan çaga hem ýalta bolarmyş, çalasyn, işeňňir
bolsa, çaga hem çalasyn, işeňňir bolarmyş.

Çaga doglanda, arassalyk üçin kümüş atylan suwa
düşürilýär.

Saçlary buýrabuýra çaga ot ýaly dogumly bolarmyş.

Täze doglan çaga wagtynda at dakylmasa, ol ýaramaz
häsiýetli bolup ýetişýärmiş.

Çaganyň häsiýeti göbegenesine meňzär. Çaga: «Öz eneme meňzemesem hem, ýerden göterene meňzärim» diýermiş.

Çaganyň ilkinji çile saçyny daýysy aýyrmalymyş, ýogsam çaganyň bagtsyz bolaýmagy ähtimalmyş.

Ýaş çaga köwüş oýnasa, ogul jigisi bolar.

Ýaş çaga eline sübse alyp, içerini syran bolup ýörse, myhman geler.

Täze tikilen ýorgandüşekde ilki bilen çaga togalanylsa, şol ojak «bereketli, döwletli bolar, oramoram ogully, gyzly bolar» diýlip, yrym edilýär.

Edep-ekram bilen baglanyşykly aýdylýan yrymlar

Näsagy soramaga baran wagtyň, näsagyň ýanynda bolan müddetiňi Allatagala ömrüňe hasaplamazmyş.

Nahar iýmeklikde nobat ulularyňkydyr. Suw içmeklikde nobat kiçiniňkidir.

Üçünji bir adam barka iki bolup pyşyrdaşyp otursaň,
perişdeleri gorkuzarmyşyň.

Keseki iki adamynyň özara gürrüňine üşerilip, gulak
salsaň, araňa şeýtan düşermiş.

Gürrüňdeşiňi diňlemän, sözüni orta bilinden kesseň,
perişdeleri gaçyrarsyň.

Kişiniň kemçiligini ýaňsa alyp, üstünden gülseň, özüň hem
kemisli bolarsyň.

Ýatan adamynyň üstüne gerinmek, oturan adamynyň
üstüne abanmak günädir.

Ýuwulandan soň eliňi silkseň, eliňe şeýtan buşugarmyş.

Pyçagy birine uzadanyňda sap tarapy bilen uzatmalymyş.
Perişdeler gorkarmyş.

Barmagyňy näçe gezek şyrkyldatsaň, şeýtan şonça gezek
ömrüňi kemeldermiş.

Aýak basylýan ýere, ýola kir suw we ak zatlary dökmeklik
külli günä.

Adamyň beden agzalary bilen baglanyşykly yrymlar

Adamynyň bedeninden bölünip aýrylýan üç zady saçy,
dyrnagy, dişi adamlar basgylasa, onuň eýesi
keselleýärmiş.

Ökjäň gijese, uzak ýola gitjeksiň.

Sag gaşyň gijese, dostuňa duşarsyň.

Sag gulagyň şaňlasa, gowy habar geler.

Adamynyň özüniň görüp bilmeýän ýerinde meňi bar
bolsa, bagtly bolarmyş.

Zähmet endikleri we ekerançylyk bilen baglanyşykly yrymlar

Köýnek biçip otyrkaň ýadasaň, galan mata bölejigini
sag eliňe daňsaň, ýadawlygyň aýrylarmyş.

«Ýenede haly kesmek miýesser etsin» diýen ýagşy
niýet bilen haly kesilende ýüpi maňlaýyňa daňmalymyş.

Ekin ekilip başlanylanda, eli ýeňil adama ekdirip başlaýarlar.

Eger ekin goşadan düwse, (goşa hyýar, goşa gawun, goşa pomidor, goşa nar) oňa «Hydyr gören» diýilýär. Ýanyna dokuz sanysy goýlup, iň ýakyn adamyňa, obadaşyňa sowgat hökmünde iberiler ekeni. Ol hem halatlap-serpaýlap goýberer ekeni, şol maşgalada ekiz çaga bolmagy arzuwlanylypdyr.

Gawun bol hasyl getirse 3 gezek 9 gawundan, jemi 27 gawun geçip barýanlara, goňşygozlara paýlanylmaly. «Babadaýhanyň gawunyny iýmäge geliň, how!» diýip gygyrmaly.

«Ýabyňyz suwly bolsun!» diýlip, käbir ýerlerde ýaba suw goýberilende, miraby egineşi bilen suwa oklapdyrlar. «Suw bol bolsun!», «Nanly mirap bolsun!» diýip, ýyl gurak gelende täze gazylan ýaba hem miraby oklapdyrlar.

Tebigat hadysalary we howa ýagdaýlary bilen baglanyşykly yrymlar

Irden guşlar ýapragyň aşak ýüzünde gizlense, şol gün howanyň yssy boljakdygyny aňladýar.

Hozuň gabygy, güýz gawunlarynyň, garpyzlarynyň paçagy galyň bolsa, gyş sowuk bolar.

Bişen üzümiň daşy ýalpyldap dursa, güýz hasylly bolar.

Güýzde ilkinji düşen gyraw uzak wagtlap ýatsa, gyş garly bolar.

Noýabr aýynda ilkinji düşen gyraw uzakly gün ýerde ýatsa, gyş sowuk bolar.

Güýzde gyşlamaga gidýän guşlar has ýokardan uçsa, gyş haýal düşer, ýere golaý pessaýlap uçsa, gyş çalt düşer.

Towuk gaty ses bilen käkelese, tozanly howa bolar.

Pişik asgyrsa, sowuk bolmagyna garaşylýar.

Goýun gulagyny kaksa, ýagyşýagmyr ýagar.

Gargalar bahar gelende suwuň başyna gonup başlasalar,
yssy adatdakydan ir düşýär.

Garlawaçlar suwuň ýüzünden jügüldäp uçsa, howa
bulaşar.

Gurbagalar suwdan çykyp, otçöplere siňip başlasa, ertesi
ýagyş ýagar.

Guş bir aýagynyň üstünde durup uklasa, ertesi howa
salkyn bolar.

Asmanda ýyldyzlar seýrek görünse, ertesi howa bulaşar.

Meýdanda kerepler gaýmalaşyp ýörse, gyş gurak we
sowuk bolar.

Ýazda ýyldyrym köp çaksa, kömelek bol bolar.

Noýabr aýynda ülje ýapraklary güýzese (terlense),
howa sowuk bolar.

Maýyl günde gaz bir aýagynyň üstünde dursa, ertesi sowuk bolar.

Ördekler gyşlamaga gidýän guşlaryň «göçünden» galsa, gyş ýyly bolar.

Awgust aýynda miweleriň ysy burk urup dursa, güýz bereketligeler.

Agşam suwly ýerde buzaw «jürläp» owaz etmese, ertesi dymyk howa bolar.

Boş jaýda ýada meýdanda, dagda gygyrsaň, sesiň ýaňlansa, howa açyk bolar. Sesiň ýaňlanmasa, ýel turmagy ýada ýagyş ýagmagy ahmal.

Kagyz gapda duran duz öljerse, ýagyş ýagar.

Agşam ýere gyraw düşse, gündiz gar ýagmaz.

Agşam ýyldyzlar solgun görünse, ertesi tozanly ýel turar.

Soganyň gabygy galyň we gatgat bolsa, gyş sowuk bolar,
ýukadan gelen, az gatly bolsa, gyş maýyl bolar.

Tomsuna haşal otlar gol ýaýratman, beýikligine ösen
bolsa, gyş garly bolar.

Egerde Günüň ýaşan ýeri süýt reňkli bolsa, gije ümür
düşmez.

Gije Aý buludyň üstünde bir görnüp, bir ýitse, ertesi
düşnüksiz howa bolar.

Tomsuň ahyrynda ýerganat uçsa, gyş ir geler.

Akmaýanyň süýdi aýdyň görünse, ertesi açyk howa bolar,
solgun görünse, ertesi ýagyş ýagar.

Gije ýyldyzlar ýere gaçjak bolup lowurdap dursalar, ertesi
şemalsyz açyk howa bolar.

Aý doganda ýüzi tutuk bolsa, ertesi çygly howa bolar,
çygly şemal öwser.

Aý doganda, gögümtil şöhle saçsa, ertesi ýagyş ýagar.

Täze Aý doganda dury görünse, tutuş aý ýagyş ýagmaz.

Aý doganda töweregi ýalpyldap dursa, ertesi ýel turar.

Ýaz ygally, tomus çygly, güýz ýyly bolsa, gyş uzak wagtlap
dowam eder.

Towşan öýüni çuň gazan bolsa, gyş sowuk bolar.

Gargalar çüňküni ganatynyň aşagyna sokup otursa, aýazly
howa bolar.

«Garlawaç pessaýlap uçsa, ýagyn ýagar» diýlip
çaklanylýar.

Garynjalar hininiň üstüne gum üýşürip, gyşlamaga
giden bolsa, gyş sowuk bolar.

Güýzde durnalar uçup gidensoň, iki hepdeden soň, sowuk
düşer.

Güýzüň ahyrynda çybyn köp bolsa, gyş maýyl bolar.

Durnalar ir bahardan peýda bolsalar, ýaz ýagynly bolar.

Hüwi gygyryberse, howanyň bulaşjagynyň alamaty.

Nowruz, täze ýyl hakyndaky yrymlar Semeni taýýarlanylýan wagty gögeren bugdaýyň gökje maýsasynyň ýüzüni gyrkyp alyp, ony saçbaga dakar ekenler. Sebäbi ol bagt getirýärmiş.

Nowruzda semeni bişiren adam ony ýedi öýe dadyrmalymyş.

Şonda rysgalyň ýetmiş esse bolup gaýdyp gelermiş.

Nowruz gijesi asman bulutly ýada dumanly bolsa, ýyl ygally gelermiş.

Nowruz günü irden ýere gyraw düşse, toprak hasylly bolarmyş.

Nowruzda baglaryň çygly çybyklaryndan damjalar görnüp dursa, agaçlar hasylly bolar.

Nowruzda suwuň ýüzi gyrypaklap dursa, tomus salkyn bolar.

Nowruzda Aý demirgazykdan dogsa, ýaz sowuk, tomus salkyn bolar, günortadan dogsa, ýaz gurak, tomus jöwzaly bolar.

Nowruzda gar, ýagyş ýagsa, ýyl örän ygally bolar.

Nowruzda örän yssy bolsa, ýylyň gurak geläýmegi ahmal.

Nowruzda doglan çaga bagtly bolarmyş.

Nowruzda gargalar gagyldaşyp ýörse, yzyndaky aýda salkyn boljaklygynyň alamaty.

Nowruzda täze zat geýseň, şol geýim bagt getirermiş.

Nowruzda howa dymyk bolsa, ýaz gurak, tomus örän yssy bolar.

Nowruzda şemal demirgazykdan öwüsse, ýaz ýagyşly,
tomus yssy bolar.

Nowruzda şemal günortadan öwüsse, tomus yssy, epgek
bolar.

Haýwanlar, guşlar hakyndaky yrymlar

Horaz bosaga gelip gygyrsa, myhman gelermiş.

Goýny ýedi ýyllap urman, sökmän, käýinmän bakan
çopan Hydyr görermiş.

Owuzy gyzgynka iýmeli dälmiş. Täze doglan gölejik
ýalmawuz kimin iýermen bolarmyş.

Düýe: «Eýämiň ýykyljak ýeri meniň dabanymdanam
ýumşak bolsun!» diýenmiş.

Malgara, öý haýwanlary özleriniň ölümi bilen hem
eýesiniň başyna gelen belany sowarmyş.

Ýylanyň gowuny garyşlap görseň, eliň hiç haçan
derlemezmiş.

Düşdüş sallananda, ak düşdüş bolsa, garyndaşyň, gara düşdüş bolsa, dostýarlaryň myhmançylyga geljekdir.

Öýe guş uçup girse, bagtlylykdan nyşan hasaplanylýar. Türkmen halky öz öýünde höwürtgä ýasanan guşa bagtlylygyň alamaty hökmünde garapdyr.

Öýüň töwereğine pyşdyl gelse, rysgaldöwlet getirermiş. Pyşdylyň çanagynyň üstüne gatyk guýup goýbermelimiş.

Dürli mazmunly yrymlar

Gurban baýramynda hiňňildik uçaň, günäleriň dökülermiş.

Pygamber toýy (ak goýun toý) tutulanda, yrym edilip, Muhammet pygamberiň gowy gören tagamy bolan süýtliaş bişirilýär.

Söwdagär, daýhan, beýleki hünärdäki adamlar öz görýän peýdalaryny, yrym edip, diňe ýagşy zatlara ulanmaly.

Bir ýere baranyňda işigiň agzynda çommalyp oturmaklyk gowy görülmeýär. Garyplyga eltermiş.

Jaýa gireniňde, boş jaý hem bolsa salam berip girmeli.
Öýüňem eýesi barmyş.

Egniň çekse, görüşjeksiň, biri geler ýada sen
myhmançylyga gidersiň.

Aýagyň aşagy gijese, gezjeksiň. Ýol ýörärsiň, oňamuňa
gezelenje gidersiň.

Sag eliň aýasy gijese, pul düşjekdir, çep eliň aýasy
gijese, pul sowjaksyň.

Ýuwluk gören adamynyň elinden suw akytdyryp, şol
suwuň sarkyndysyny içmelimiş. Şol suwy içen adam
ýuwluk görermiş.

Iki adam tirkeşip barýan bolsa, öňünden agaç çyksa, hersi
bir tarapyndan geçmeli däl, ara tow düşermiş.

Saç daranyňda, daragyň eliňden gaçsa, öýüňe myhman
geler.

Öýde sykylyk atmak gowy görülmeýär. «Öý boşarmyş» diýilýär.

Ýatanyň üstünden ätlesen, boýy kelte bolarmyş.

Agzyň bilen çöp dişleseň, aklyň kem bolarmyş.